

ЛІКАР З ДАРВАЗА

Лікар Павелко сідлав коня.

Кінь відчував його хвилювання і бив землю копитом, ско-са тривожним великим оком позираючи на свого друга. Сон-це було на заході. Від ріки віяло весняною вологою. Гори оточували глибоку ущелину, на дні ущелини ліпилися одна до одної з каменю складені халупи кишлака.

За рікою був Афганістан. На афганістанському березі стояла глиняна фортеця. Солдат на даху фортеці стояв з руш-ницею на плечі. Сонце тремтіло на олив'яних гудзиках його поношеного мундира.

Лікар Павелко глянув через ріку. Там починалася Азія. Солдат з олив'яними гудзиками на поношеному мундирі вар-тував її. По цей бік ріки був рух. Гірські кряжі ворушилися. Ущелини напоювалися життям. Кооперативні віслюки, наван-тажені крамом, повільно йшли гірськими стежками. Над пере-валами, збуджуючи глибинні луни, пролітав самоліт.

Ці думки заспокоювали лікаря.

Обурення, що вихлюпнулося з нього, коли секретар рай-виконкому сповістив про потребу негайно виїздити на місце катастрофи, потроху вляглося. Зараз лікар уже не був пев-ний, що те обурення було справедливе, хоч справді він ли-ше дві години тому приїхав з дальнього кишлака від хорого, що помер, не дочекавшись на нього.

— У верхньому кишлаку вас чекають люди...— гукнув се-кретар, коли Павелко скочив на коня.

Павелкові це було відомо.

До верхнього кишлака дорога вилася вздовж Дикої Води по скелях. Удень тут працювали таджикки під керуванням шляхового техніка. Вони перекладали в'ючну стежку. Обіч Дикої Води стояли вертикальні стіни гірської розколини. За ними вже не видно було сонця, хоч воно ще не зайшло. Роз-колину накривала ясноблакитна запона глибокого неба. Вни-зу під стежкою з каменю на камінь спадали гірські води. Вони запінювалися страшними чорторіями, спадали білими водоспадами, розбризкуючи холодні тонкі краплі. Що далі ставало холодніше. На горах лежав сніг.

Кінь лікаря Павелка стомлено ступав по стежці. Іноді він зупинявся й повертав голову до свого друга, ніби питаючи його: невже це справедливо, щоб зморених працівників, не давши відпочинку, знову гнали на роботу?

Лікар ляпав долонею по спітнілій шії коневі і це ніби мало бути відповіддю: а що ж ти думав? Нас дуже мало в цих краях, де за рікою починається Азія... Це ми її прогнали за річку. Що ж, це варте того, щоб іноді офірувати відпочинком.

До верхнього кишлака було десять кілометрів. Лікар цілком заспокоївся в дорозі. Як і завжди, він здавався на волю своїх думок. Природа, що сточувала його, сприяла заглибленню в себе, довгим роздумам.

Дуже добре,— думав лікар Павлеко,— дуже добре, що Ользі він надіслав телеграму до Сталінабада з проханням відкласти від'їзд. Дорога ще не цілком безпечна. Хоча уже кілька експедицій пройшло через Хребет, але йому видавалося за краще зачекати, доки зовсім стане на годині... Телер цей сніговий обвал, що стався під перевалом Малої Надії, цілком потвердив його побоювання. Тож дуже добре, що він вислав телеграму. Це ще на два—три тижні відтягне їхню зустріч. Вони не бачилися вже скоро півтора року. В цьому віддаленому закутку в постійних клопотах, в постійних переїздах він довго думав перед тим, як написати їй про свою ухвалу лишитися тут ще на два роки. Термін контракту з Наркомздорів'ям минав, і Ольга чекала на нього. Лікар Павелко не досить уявляв собі, як поставиться вона до його ухвали й не наважувався написати їй. Та й самий лист він склав досить незрозумілий і довгий, побудувавши його на зауважливих іронією натяках, на кожному кроці залишаючи собі стежку для відступу. Просто кажучи, лікар Павлеко не знав своєї Ольги, хоч побралися вони ще будучи студентами київського медінституту. Але Ольга завжди видавалася йому якоюсь незрозумілою і таємничою. Він навіть трохи боявся її, мабуть через те, що за метушню студентських років, прожитих на державній стипендії, за безкінечними засіданнями, зборами, семінарами, звітними доповідями і практикуваннями, за невлаштованістю інтернатського життя він не зміг і не встиг проникнути за ту незриму грань, що за нею відкриваються найліпші таємниці людини.

Але Ольжин лист, він чекав на нього з нетерплячкою, підсилюваною неможливістю вгадати відповідь, розвіяв сумніви лікаря Павелка.

— Тут дуже вузька й незручна стежка,— усміхнувся Павлеко,— і я мав сумніви, чи згодиться Ольга йти цією вузенькою гірською стежкою від перевалу до перевалу...

Небо над розколиною темнішало. Сонце, очевидно, ще не зовсім зайшло за кряжі афганського Бадакшану, але на темне

тло неба вже вийшли перші зорі. Дорога сходила угору й угору. Сніг тут лежав досить низько. Знімався вітер. Він рвався з перевалу, несучи за собою тонкий сніговий яил. Кінь спинявся чимраз частіше. Лікареві доводилося, схиляючись до гриви, підбадьорувати свого друга. Він дістав його у спадщину від завідувача лікарні й, старий партизан і кіннотчик, полюбив коня за лагідну вдачу і за те, що білою зіркою на чолі коло лівого ока, що надавала коневі якогось лялькового дитячого виразу, він нагадував старому партизанові Павелкові його партизанського коня, героя Гривку.

— Так, Ольга не побоялася стати з ним на його стежку.. І це дуже добре. Її лист,—він його має при собі й міг би знову перечитати, коли б не було так темно,—з усією рішучістю розкривав його натяки. Вона спродувала речі й вирушала з Києва до Сталінабада. І майже вслід за листом прийшла телеграма зі Сталінабада про те, що вона — Ольга — чекає тільки слушного випадку, якоїсь групи, до якої вона могла б приєднатися, щоб перейти обидва великі хребти... Тепер лише це від кремлювало їх одне від одного.

Під стежкою, на глибині кількох саженів, гриміла Дика Вода. Стежки вже не було видно. Але лікар Павелко не турбувався цим. Він цілком зв'язався на Гривку, що пройшов уже цю дорогу не один раз і знав кожний зворот стежки і кожний камінь на ній. Гривко ступав повільно, його кругі боки роздувалися від втоми. Вітер бив ув очі. Снігова пилюжка ставала мокрішою. Вітер приносив її з перевалу. На перевалі гуляв весняний буран.

— Як добре, що він надіслав Ользі телеграму,—вдруге подумав лікар і міцно заплющив очі, знову пригадавши, що лише два-три тижні відділяють його від Ольги і що ніяких більше перепон між ними немає. Цьому доказом її зворушливий і повний мужності лист.

За поворотом, на невеличкій площинці, що одкривалася за скелею, блиснуло вогнище. Коло вогнища сиділи люди шляхового техніка Мухіна. Вони жили тут у брезентових наметах. Тут закінчувалася розроблена стежка. Далі був верхній кишлак. Далі починалася дика неремонтована віддавна трона на перевал.

— Технік Мухін з нашими людьми пішов до обвалу...—сказали Павелкові таджикки.— Він забрав з собою людей з кишлака, а нас залишив чекати на тебе... Ось чай, сідай, зігрієшся.

Павелко поклав повід на луку й, присівши навшпиньки коло вогнища, обв'язуючи собі піднебіння та ясна, випив піялу терпкого зеленого чаю.

— Ну, друзі,—сказав він підводячись,—будемо рушати.

Таджикки повставали й собі, поплідв'язували халати, забрали лопати, й вони рушили. У кишлаку довелося залишити коня.

Брав мороз. Що далі вони йшли, то важче ставало пробиватися вгору. Стежка обмерзла, і, щоб триматися на ногах, треба було чимало докладати зусиль. Удень тут збігала вода. Це була південна сторона гірського кряжа. Сніги танули й наповнювали річище Дикої Води. Дика Вода вливалася в ріку на кордоні. До перевалу лишалося п'ятнадцять кілометрів.

Так от, коли думати про життя, про його несходимі стежки й круті перевали, коли думати про Ольгу й про зустріч з нею, то варто пригадати, що зустріч ця була подібна до зустрічі двох гірських подорожніх у глухій ушелині на вузькій стежці, що під нею глибиніє урвище і дика вода гримить униз, а збоку прямовисною стіною стоять непорушні скелі, накриті голубою запоною неба.

Стежка щодалі ставала важчою. Лікар Павелко вибивався з сил. У тілі горіла така неймовірна спека, так роздувалися легені, так бухало в грудях, що здавалося — ще один крок угору й серце вибухне червоною ракетою, на хвилинку освітить чорний морок гірської ночі й згасне, впавши дрібненькими іскрами в громохкі чорторні Дикої Води.

Нестерпно хотілося пити. У роті висихало, й Павелко зупинився на хвилинку, щоб набрати у пучки колючого снігу й покласти собі на язика. Але це мало допомагало. Треба було йти ще добрих кілька годин.

Але таджикки, що йшли попереду лікаря, а також ті, що йшли позад нього, задихаючись, співали незрозумілої гірської пісні. Вітер односив їхні голоси, але видно було, що вони хотіли підбадьорити Павелка. Часом вони щось гукали один одному, вигуки їхні були сумні й короткі, тому вони заходилися хрипким сміхом. Крізь вітер чути було, як важко роздуваються їхні легені, як з хрипом виходить із них повітря.

Лікар Павелко сів відпочити на камінь. У ногах горіло важке розтоплене оливо. Чоботи були наляті ним по вінця. Вогонь наближався до колін. Павелко намагався у темряві скрутити цигарку. Але вітер розносив його тютюн, виривав папірець із рук. Не було жодної надії на те, що пощастить запалити сірника. Тоді таджикки стали навкруги нього й затулили його своїми тілами й полами своїх пропаллих потом халатів. Павелко скрутив цигарку і довго не припалював, відтягуючи ту хвилину, коли вони знову відкриють його усім гірським вітрам. В.н відчував, як утома наливає йому солоної ропи під повіки, як вона кладе свою важку руку йому на плече-й починає тиснути, намагаючись звалити з каменя.

Лікар Павелко швиденько креснув сірника й запалив цигарку. Таджикки, перегукуючись, загорнулись знову у свої халати. Вітер обмацав Павелка з ніг до голови. І дивно — вітер звіяв утому. Лише в ногах притухало важке оливо, воно ще схоплювалося часом червоною іскоркою, що пробігала від

ступні до коліна, але ще кілька хвилин — і лікар Павелко підводиться й вони знову вирушають у путь.

Таджики дають Павелкові кінець лопати. Він тримається за неї, ззаду його підштовхують також і п'ятірним ланцюжком здираються по зледенілій стежці вгору.

Чути тільки гудіння вітру і рев Дикої Води. Стежка то піднімається на височині кількох десятків метрів — тоді шум притихає, то припадає й в'ється над самою водою, й тоді холодні гострі бризки вкривають обличчя, руки, одіж, гудіння вбиває тужаві кліки у вуха, одіж обмерзає, і пробиватися вперед стає неймовірно важко.

— Он за тією скелею, рафік! — кричить Павелкові у вухо передній таджик. — Он за першим зворотом...

Та вони минають скелею за скелею, звороти пропускають їх повз гострі свої кути, а до перевалу ще не близько. І невідомо, скільки годин вони йдуть. Можливо, що вже минає віч, хоч так само можливо, що не пройшло ще й двох годин відтоді, як лікар Павелко розпрощався з Гривком у Верхньому кишлаку.

Таджики перегукуються короткими сумними криками. Доктор Павелко тримає кінець лопати. Так вони йдуть ще довгенько. Снігу доносить більше й більше. Вдень вони помітили б, що в скелі розколини пониждали. Вітер наліта лише поривами. Вони виходять на невеличке плато. Під скелею горить вогнище. Коло вогнища горнутья один до одного десятків зо два таджиків. Лікар Павелко сідає й кричить:

— Дорожній технік Мухін є?

— Дорожній технік Мухін за два кілометри вище в кишлаку.

— Котра година?

Ніхто не знає.

Павелко знову вирушає із своїми чотирма таджиками. Вони йдуть не знати скільки часу, поки нарешті входять у кишлак, довго тиняються між халупами кишлака й натрапляють на мечеть.

В мечеті повно таджиків. Вони сплять покотом на підлозі. Посередині, в обмазаній гльною западині, горить вогонь. Над западиною спить дорожній технік М. хін.

— Котра година? — будить його доктор.

— Шоста... пр кидаючись дивиться на годинника Мухін. Потім він ставить кунган з зеленим чаєм на вогонь. Дим від вогнища піднімається вгору й виходить через чорну ляду в стелі. Лікар Павелко заплющує очі. Виходить, вони йшли дванадцять годин. Два кілометри на годину. Це ще дуже добре, як на таку подорож...

Коли він розплющує очі — таджиків у мечеті вже немає. Знадвору входить Мухін. Він широко прочиняє двері, і сонце вривається в порожній покій.

— Прокинулись, докторе,— сміється Мухін.— Зараз будемо рушати на стежку... ви проспали добрих п'ять годин...

Тригога входить у серце лікаря Павелка. Тривоого віє з розкритих дверей, тривога в'ється в сонячному стовпі, що падає на дол вкуч дрібненькими порошинками прозорого пилу, тривога в образі звивистих кряжів оточує кишлак... тривога... тривога... тривога.

Він не розжовуючи ковтає шматки таджицького плескача, він обварюючись сьорбає шир-чай, масний і солоний, як дике гірське повітря. Він виходить з мечеті. Гори оточують кишлак. Вітер і сонце злизали сліди нічого снігопаду. Земля протряхає, парує. Він бачить — унизу під кишлаком на стежці працює з сотня таджиків. Своїми лопатами й кайлами вони зграбно довбають снігову брилу, що перекрила вузький гірський прохід.

Багатотисячопудова брила впала з гір на стежку. Вона перегородила плин Дикої Води: Розгонисті гірські води за ніч прогризли хід у снігу та кризі, і сніг лежить над водою, як міцний і важкий міст.

Але де ж вони копають?

Лікар Павелко гукве на Мухіна, що допиває чай у мечеті, і через кишлак, виткою кам'янистою стежкою біжить униз до людей. Ім треба обкопувати під скелею, імовірніше всього, що придавлені лишилися на стежці, вона тут досить широка, щоб можна було втриматися, а робітники роздовбують середину снігового мосту з певним ризиком самим провалитися в чортотрі Дикої Води. Хто їх напоумив?

Технік Мухін біжить слідом за Павелком.

Він бачить, як лікар підбігає до людей і засапаний, калічною таджицькою мовою, вимахуючи руками, намагається пояснити їм, де треба копати. Йому нарешті вривається терпець і, вихопивши у найближчого з рук кайло, він починає продовжувати канаву в снігу здовж скелі.

— Ви тут нова людина. — хрипить він до техника Мухіна, коли той підходить до місця катастрофи. — Я знаю тут кожний крок... я сходив цю дорогу вдень і вночі тридцять три рази... Де ви дали розпорядження копати? Це ж смішно.

Технік Мухін незрозуміло поспіхається.

— Чорт його розбере, де їх шукати... все одно їм уже... і тут він робить невідтворений жест і звук одними губами, яким може бути лише одне тлумачення.

— Тут скелі нависають шатром над стежкою... Якщо їм вистачить повітря, вони живі...

Технік Мухін запалюється. Він ще не доходив сюди з розвідкою й нічого не знав ні про скелі, ні про те, що вони можуть нависати шатром саме на цьому місці. Та коли Павелко певний того, що скелі тут нависають шатром...

— Хоч я думаю, що їм не вистачило повітря... Обвал, як

добрий корок, увійшов у горлянку розколиви, їх було надто багато на стежці...

Тривога знову входить в серце лікаря Павелка. В нього несподівано починають тремтіти зуби, він намагається думати, що це від гірської весняної прохолоди, але йому не щастить облурити себе й він поспішає відвернутися від техника Мухіна, щоб хоч той не помітив його хвилювання:

Вони стоять на сніговій брилі, обличчям на південь, і бачать, як спід снігового мосту, під їхніми нсгами, вириваються потоки води й, падаючи зі скелі на скелю, збігають униз до кордону... Нараз Павелко бачить, що вода виносить спід снігу розчавленого коня. На одну хвилину з'являються над водою розшиті яскравими картами коштовні хурджуми, але ще одна мить — і кінський труп падає на нижні скелі, чути тріскіт остаточно розтрошених кісток, і коли на крик Павелка техник Мухин повертається обличчям на південь — уже по всьому...

— Скільки їх було на стежці? — сухими губами ледве промовляє Павелко.

— Четверо чоловіків і одна жінка...

— Ідіоти — кричить доктор Павелко. — Хто це дозволяє жінкам їздити такими дорогами, де навіть чоловікові важко пройти? Розстрілювати треба таких... Накажіть їм працювати швидше, товаришу Мухіне.

Дивна суміш тривоги й лагідного заспокоєння, якоїсь незрозумілої задоволеності. Він таки чудово зробив, що надіслав телеграму до Галінабада. Один такий безглуздий сніговий обвал — і це могло б розлучити його з Ольгою так, як не можуть розлучати ні час, ні відстань.

А ще б пак два роки тому, приїхавши сюди недосвідченим молодим лікарем, він застав тут напівзруйнований будинок лікарні, в ньому дошками позабивані вікна пропускали вітер, а глиняний дах загрожував обвалом.

Він не зважив з коня два роки, тиняючись по кишлаках від хорого до хорого, а все таки знайшов час і можливість перетворити оту напіврозбиту дарвазьку халупу на зразкову лікарню. Правда, для цього їй довелося цілком перебудувати, так що за новими надбудовами важко було запам'ятити те, що залишилося від старого, але це зробив він... звичайно він нічого не зміг би зробити без секретаря райпаркому Василя Гуденка, але це вже загально-історична причина, коли хочете. Взагалі про Василя Гуденка можна було б довго говорити, і як про особу і як про секретаря райпаркому, ростовського робітника на партійній роботі в серці Азії...

Але ж все таки йому є чим похвастатись перед своєю Ольгою. Хіба отой шостидесятилітній дід з катар ктими на обох очах, якому він повернув сонце, хіба отой дід — не його честь і слава? Ага, після цього випадку до нього стали схо-

дитися хорі не тільки з цього Дарвазу, але й з Афганістану... А те, що в нього трохи не асистентами працюють учора неписьменні таджикки, хіба це абищія. Він з санітарів підняв їх на таку височінь... Так, так, Ольга може пишатися з нього... Його всі тут знають на двісті кілометрів зокола, і по цей бік і за кордоном, він також знає багатьох... Чим це не робота, га?

Таджикки жваво працюють своїми кетменями та довгими лопатами. Доктор Павелко стежить за їхньою роботою, він сходить з снігового мосту й сідає на камені під горою. Прямовисне сонце обпікає його чоло, він розстібає ковнір сорочки, згадуючи нічну подорож, він запалює цигарку, згадуючи нічний вітер... Як прекрасно жити. Він заглядає собі за пазуху, втягує ніздрями запах свого тіла — в нього брунатна шкіра, напнута на міцний каркас доброякісних м'язів, запах його тіла терпкий... Ого, він ще молодий і сильний, як чорт...

Молодий таджик Хурам, так згадалося Павелкові хлопцеве ім'я, підійшов до лікаря, простягаючи наперед долоні... Долоні вкрилися водянками, водянки репнули, хлопцеві боліло.

Тоді Павелко згадав про обвал і про те, що там іде робота. Він нашвидку перев'язав Хурамові руки й пішов до ущелини. Але образ Ольги невідступно йшов за ним. Він стояв перед його очима й саме такий, як у їхню першу зустріч.

Безформений труп віслюка лежав на стежці.

— Безнадійна справа, — сказав технік Мухін, — їх усіх отак потрощило... Даремно тільки людей моримо.

— Треба звільнити шлях, — сухо відповів доктор Павелко. — Тут мусять пройти інші...

Таджикки працювали далі. Павелко взяв і собі лопату й з розгону врзав її в тверду скибу снігу. Сніг шорстко прозвучав на лезі, в руках віддався звук. Лікар Павелко відкинув сніг через плече. Сніг упав у киління Дикої Води.

І робота запалила його. Таджикки співали незро уміло йому пісні. Він тільки розбирав окремі слова й вони зложилися в його уяві в два коротких рядки:

Дівчинко зі станом березки,
в тебе прозорі очі...

— Копай, — сказала Павелкові дівчинка зі станом березки. Він заглянув їй у прозорі очі й побачив свою молодість, віддалену вже десятиріччям.

З перевалу починала наповзати велика біла хмара. На пухнатих окрайках її сонце блищало, відбиваючись наче у великому люстрі, всередині хмара була сива, вона набрякла весподіванками й повзла на кишлак... Її велетенська тінь лежала на схилі гори й, повільно посуваючись, ковтала одну по одній будівлі кишлака, розк ітлі дерева, людей на стежці. Ось вона увійде в гирло ущелини, заповнить її, ляже над Дикою

Водою, стане всотувати в себе вільгість і, набрякши водою, як потопельник, розпадеться весняною зливою, тоді в тер в перевалу заморозить дрібні крапельки й крижаними колючками буде жбурляти їх в обличчя таджикам, технікові шляхів Мухіну, лікареві Павелкові, але вони не спинять роботи Вони будуть розкопувати снігову брилу, що вкрила невідомих мадрівників на цій стежі... Вони мусять їх врятувати. Вони це чудово розуміють. Навіть Хурам з пораненими руками прийшов знову до ущелини й, узявши кайло, став розбивати кригу.

Дівчинка зі станом березки
в тебе прозорі очі...

думав доктор Павелко, налягаючи на лопату. Він дивиться на техніка шл хів Мухіна. Мухін заляклыми від утоми пальцями крутить цигарку. Його шкіряна куртка стала олив'яного кольору. В ущелину ввійшла хмара. Вона все нижче й нижче схиляється до води. Доктор Павелко продовжує несподівано для самого себе й для всіх присутніх уголос:

Березка згорає на вогнищі.

Він не поет і звідки до нього прийшло це східне вміння складати пісні. Він дивується, і всі дивуються. Технік Мухін ніколи не чув такої пісні.

Березка згорає на вогнищі,
залишаючи вугілля і попіл
в утлому човнику серця...

До вух лікаря доноситься крик. Він прислухається. Кричить молодий таджик, комсомолец Хурам. Хурамові слова змішуються з дивними словами пісні, що забрєніла в непеетичному серцеві лікаря Павелка:

в утлому човнику серця.

Про що кричить комсомолец Хурам? Він вимахує лопатою, він гукає людей до себе. Люди біжать, біжить технік Мухін, біжить лікар Павелко Хурам працює під самою скелею коло завороту ущелини. Він обкопував бік снігової брили, заганяючи лопату згори і одвалюючи багатопудові скиби. Хурам робить рукою знак і просить, щоб усі мовчали. Змовкають схвилювані таджики. Чути тільки глухе ридання Дикої Води. Внизу під стежною, під сніговим мостом вона б'ється з каменю на камінь. Комсомолец Хурам схиляє вухо до снігової стіни. Таджики хвилюються. Вони запитливо дивляться на техніка Мухіна. Технік Мухін цокотить зубами. Доктор Павелко схиляється поруч з Хурамом. Він тримає Хурама за руку й заплющивши очі чує, як Хурам стукає держалном лопати в снігову стінку... Ридає Дика Вода. У відповідь чути глухі й короткі удари, вони йдуть зі снігового черева, сніг, здається, тремтить під ногами, доктор Павелко кричить:

— Швидше копайте... — і переможно до техніка Мухіна:— Ви помилилися, вони ще живі.

Навіть техник Мухін ухопився за лопату, вони обережно одвалюють сніг скибу за скибою. Коли затихає на хвилинку гомін таджиків — чути спід снігу неперестанний стук. Ті, що під снігом, стукають до них... Можливо, їм уже не вистачає повітря. Всі починають рухатися швидше.

Але Павелкові не йде з думок дівчина зі станом березки.

Павелко довбає попереду всіх. Коло нього стоїть та дівчина, прозорими очима кохання вона наказує йому: працюй, не стомлюйся... вони мусять жити...

І він працює, він кидає лопату через плече наче, справжній грабар. Він майже не помічає — так захопила його робота, так сп'янило його мозок терпке вино невтомності, що скипіло в його м'язах, не помічає, що під його останнім ударом одвалюється велетенська скиба снігу, odkриваючи роззявлену пашу снігової печери. Як він і думав, нависла скеля правила в ній за стелю.

Спід скелі чути ридання... Він помічає літнього мужчину, що, схлипуючи, навколішки повзе до отвору й, схилившись головою на камінь, швидко-швидко тре руками груди. Під ске єю темно. Далі Павелко нічого не бачить. Він почуває на спині дихання десятків людей. Хурам поклав йому руку на плече. Техник Мухін стоїть праворуч. За ним таджики. Вони покидали лопати й жваво обговорюють подію.

— Тихше, — повертається до них Павелко, помічаючи, що літній мужчина перестає плакати.

— Там... жінка... вона померла... — хрипить мужчина. Хурам підхоплює його під руки й витягає з печери. Доктор Павелко згинається й залазить у сніговий отвір під скелю. Він спотикається об щось м'яке й падає. Під руками він почуває ребристий бік коня. Хтось подає йому запалений чірог. Він бачить за конем два скоцюрблені трупи. Один з них живочий.

Дівчина зі станом березки,
в тебе прозорі очі...

Ольга лежить перед ним схилившись головою на круп мертвого коня. Він підхоплює її на руки й тягне на повітря. Хмара низько звисає над Дикою Водою. З перевалу летить крижаний вітер. Він приносить з собою безліч несподіванок, безліч гострих снігових голок, вони б'ють в обличчя і серце доктора Павелка, але він не згинаючись іде вгору по стежці до кишлака. Дівчина з прозорими очима лежить у нього на серці, її руки звисають важкими жовтими колосками.

Я чую, як затихає серце
перед останнім перевалом.
В утлому ч'винку серця
я тебе понесу

до моєї домівки в ущелині,
під високою скелею сонця,
ти мусиш, ти мусиш жити,
я тебе дуже люблю.

Хмара випала Дикій Води, вона набрякла несподіванкою весняної зливи. Ось вона розітнулася вітром і впала широкими смугами крижаного дощу...

Ранок.

І вони йдуть згори по стежці, обминаючи місце катастрофи. Ольга сидить на коні і в її прозорих очах відбилися холодні змії Дикій Води. Павелко йде попереду, тримаючи Гривка за повід. Гривко ступає обережно, наче розуміючи, який скарб він несе на собі.

— Я так поспішала до тебе...

За річкою з'являється афганська фортеця.

Солдат з олив'яними гудзиками стоїть на даху глиняної фортеці. Сонце позолотило олив'яні гудзики його потріпаного мундира.

— Ми зарізали коня, бо він дуже багато видихував повітря...

Але ми запізно це зробили, коли перший вже помер... Як ти думаєш, він одужає... той, що останній залишився зо мною.

Лікар Павелко дивиться в прозорі очі дівчини.

— Можливо, — відповідає він, — можливо... Ти бачиш, яка тут крута стежка.

За рікою починався Афганістан. Дика Вода вливалася блакитним потоком у рудуваті каламутні води Пяндшу, ріки народів.

На ганку райвиконкому їх зустрів секретар.

— Вітаю, — сказав він, підносячи два пальці до розшитої дарвазької шапочки. — Доктор Павелко, вас чекає хворий в кишляку Кеврон... Але ви можете поїхати до нього завтра.

— Ми поїдемо сьогодні, — каже Ольга, сходячи з коня.

Секретар райвиконкому дивиться на молоду жінку в юнгштурмівським костюмі, з руським волоссям, заправленим під кашкет. Він нічого не розуміє.

— Знайомтеся, — догадується доктор. Ольга Олександрівна Павелко, помічник завідувача районної лікарні, моя дружина.

Секретар райвиконкому знову прикладає два пальці до розшитої яскравими нитками дарвазької шапочки. Він посміхається широкою посмішкою, і всі посміхаються.

Потім Павелко веде Гривка до стайні. Ольга йде за ним. Він засипає ячменю в ясла. В стайні півтемрява. Тхне сухою люцерною. Тонкий пахучий порошок піднімається вгору по тонкій драбинці сонячного променю. Ольга кладе Павелкові руку на плече.

Дівчино зі станом березки,
в тебе прозорі очі...

каже доктор Павелко і, підозріло оглядаючись на Гривка, цілує її в очі, цілує її в очі, цілує її...